

נח

גליון 62 התשע"ד

שבת שלום
ומבורך!

בשם ה' נעשה ונצליח

עזרי נעם ה' עושה שנים וארץ

אשכול יוסף

חידושים נפלאים ועונג שבת בפרשת השבוע

מאת הצב"י רבי יוסף חי סימון טוב שליט"א מוחה"ס "כרם יוסף"
ראש ישיבת המתמידים "אור התורה" ליומי דפגרא לצעירים מצטיינים ירושלים ת"ו

בברכת מרגן ורבנן רבותינו הגאונים ראשי הישיבות, הגאון הגדול רבי **נושה צדקה** שליט"א ר"י "פורת יוסף" והגאון הגדול רבי **דוד כהן** שליט"א ר"י "חברון"

לבקשת רבים ניתן לשלוח הארות
והערות ומכתבים למערכת גם בפקס:
153-2-5373570

דברי התורה והשיעורים הנמסרים מגליון "אשכול יוסף" מוקדשים לרפואתו השלימה והקרובה של מורנו ורבינו ועט"ר מרן רבינו **חיים עובדיה יוסף** שליט"א בן גורג'יה בתשח"י אחינו בית ישראל מתבקשים להמשיך להתפלל לרפואתו השלימה של מרן שליט"א בתשח"י

"וימות תרח בחרון" (י"א, ל"ג)

היאך רש"י מפרש שהקדים הכתוב מיתת תרח ליציאת אברהם שלא יאמרו שהניחו ויצא והרי לדעת רש"י אין חיוב לכבד אביו רשע?

כתב רש"י, למה הקדים הכתוב את מיתתו של תרח ליציאתו של אברהם?, שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קיים אברהם את כבוד אביו שהניחו זקן והלך לו, לפיכך קראו הכתוב מת, שהרשעים אף בחייהם קרוים מתים, והצדיקים אף במיתתן קרוים חיים שנא' (שמואל ב' כ"ג כ"ג) "ובניהו בן יהוידע בן איש חי".

יש מקשים לשיטת רש"י בסנהדרין (מ). שאין חיוב לכבד אביו רשע [וכן דעת הרמ"א (יור"ד ר"מ י"ח) אולם לדעת מרן השו"ע (סס) יש חיוב לכבד גם אביו רשע], אם כן היאך פירש כאן שהקדים הכתוב יציאתו של אברהם לפני מיתתו של אביו תרח שלא יאמרו שלא קיים אברהם את כבודו אביו שהניחו זקן והלך לו, וקשה שהרי תרח היה רשע, ובאופן כזה אין חשש למצות עשה דכיבוד אב?

יישוב א'

קודם מתן תורה היה איסור לנהוג בזיון באביו אף אם היה רשע, הנה מקור הדין להראשונים שסוברים שאין חיוב לכבד אביו רשע, נלמד מסוגיא דבי"ק (לד): מהכתוב "ונשיא בעמך לא תאור" בעושה מעשה עמך. והנה דין זה התחדש רק במתן תורה, אבל עד מתן תורה היה חייב לכבד אביו אפילו רשע, שהרי כבר קודם מתן תורה היה חיוב כבוד אביו ואמו, כדמוכח במס' מגילה (יז), וכן משמע ב**זוה"ק** (סו"פ ו"א דף קס"ד ע"ג) שרחל נענשה שלקחה התרפים לפי שציערה אביה אף שכוונתה היתה לטובה. וכן האריכו הראשונים שדבר שהשכל מחייבו אף בן נח מחוייב, (רבינו יוסף גאון צהקממו לנכונת, חוקוני צה"שית ו', רבינו נחמ"י צה"שית ו', והרמב"ם מורה נבוכים פרק י"א).

ואף על פי שבמס' נזיר (סב). וקידושין (לב). מוכח שבן נח אינו מוזהר על כיבוד אב?

כבר תירץ בדברי **שאל** (פה"ט מ"ט זמלנר) שמדובר שאין מוכח שזה אביו, שבבן נח לא אמרינן הלך אחר רוב בעילות, אבל כשידוע שזה אביו חייב. ובחידושי **כרם יוסף** עמ"ס מגילה (עמ' מקט"ו) כתבתי בס"ד לחלק וליישב שבן נח אינו מחוייב על כבוד אביו, אבל מוזהר על בזיונו. ולפי כל זה מיושב שעדיין היה אברהם מוזהר על בזיון אביו, ולכן הקדים הכתוב עניין מיתת תרח ליציאתו של אברהם, שלא יאמרו שלא קיים אברהם כבוד אביו, והיינו שביזהו.

ומה שבכל זאת הניח אברהם את תרח ויצא, יש לומר לפי שנצטוו על כך מהשי"ת "לך לך מארצך" וכמו שכתב כן להדיא **הרא"ם** (נח"א י"א ל"ג). ועי"ל שתרח שמח שהניחו אברהם ויצא, לפי שהיה אברהם מבטל עבודה זרה שלו כנודע.

יישוב ב'

כיון שאחר כך שב תרח בתשובה יטעו שהניחו אחרי ששב

עוד נראה ליישב שהרי אחרי כן עשה תרח תשובה, כמו שכתב **רש"י** (נח"א ט"ו ט"ו), וכן הוא **במד"ש** (צ"ר ל"ט, וזמלנר אגדה ויקרא א' א"ח ט). ומבואר ברש"י בפרשתינו שהקדים הקב"ה בתורתו מיתת תרח ליציאת מצרים, שאחר כך הלומדים בתורה לא יאמרו הניח אברהם את אביו כשהוא זקן, שהרי בזמן אברהם עדיין לא נכתבה תורה, וכמו שדקדק **הרא"ם** (סג), ואם כן כל החשש רק לאחרי זמן כתיבת התורה, והרי העולם אינו יודע שתרח חזר בתשובה רק לאחר מכן, ויסברו שחזר בתשובה לפני שיצא אברהם ויבואו לומר הניח אברהם כבוד אביו, לכן לחתום פה המקטרג, הקדים הקב"ה מיתתו של תרח ליציאתו של אברהם. אך המעיין לעומק כוונת הכתובים וידע שקדמה יציאתו של אברהם, ישיג גם בעיונו שבשעת יציאתו של אברהם עדיין לא שב תרח בתשובה.

יישוב ג'

אם עשה אחר כך תשובה הוברר למפרע שהיה חיוב לכבדו

ובדרך זו שביארנו מפני ששב תרח אחר כך בתשובה, יש לומר עוד על פי מה שכתב **הרדב"ז** (פ"ו מהל' ממרים הלכה י"א) לחדש בדעת

דברי חיזוק בכח מעלת התפילה לרפואת מרן עט"ר שליט"א

רש"י בפרשת האזינו מביא את דברי הספרי שבשלושה מקומות נאמר "בעצם היום הזה", בכח (בראשית ז', י"ג) "בעצם היום הזה בא נח", שהיו בני דור אומרים אם אנו מרגישים בנח שנכנס לתיבה אין אנו מניחין אותו, ואנו נוטלין פטישים וקרדומות ומבקעים את התיבה, אמר הקב"ה הריני מוכניסו בחצי היום, [גרה בהם הקב"ה אריות ודובין שלא יוכלו להתקרב לתיבה]. במצרים נאמר (שמות י"ב, נ"א) "בעצם היום הזה הוציא ה'", שהיו מצרים אומרים אם אנו מרגישים בישראל יוצאין ממצרים אין אנו מניחין אותם, ואנו נוטלין סכינים וחרבות והורגים בהם, אמר הקב"ה הריני מוציאם בחצי היום, בעצם היום וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה.

אף כאן במיתתו של משה נאמר "בעצם היום הזה", שהיו ישראל אומרים ככל מקרה אין אנו מניחין אותו אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיד לנו את השליו והעלה לנו את הבאר ונתן לנו את התורה אין אנו מניחין אותו ליפטר מן העולם.

ומקשים כאן העולם קושיא גדולה, בשלמא אצל נח מוכן שהיו סבורים אותם רשעים בני דורו של נח שימנעו את נח להיכנס לתיבה על ידי שיטלו פטישים וקרדומות ויבקעו את התיבה, וכמו כן ביציאת מצרים היו סבורים מצרים שלא יתנו לישראל לצאת מארצם על ידי שיטלו סכינים וחרבות ויהרגו, אבל כאן במיתתו של משה רבינו ע"ה צריך עיון גדול היאך יוכלו בני אדם למנוע מיתת אדם, ואיך חשבו למנוע את מיתת משה?

אך נראה ליישב שישראל היו סבורים למנוע מיתתו של משה רבינו ע"ה בכח תפילתם, על ידי שיהיו מתפללים חזק בכל כחם שלא יפטר משה, שכח התפילה גדול וחזק הוא לפני המלך היושב על כסא רחמים, ומפורסמים דברי המהרש"א בקידושין (ט:): שאבי גרם לרב אחא בר יעקב שיכנס לבית המדרש שהיה בו מזיק כעל שבע ראשים, שהיה מזיק לכל מי שנכנס בו ואפילו לשנים ביום, כי סמך על כח תפילתו שעל ידה יצליח להרוג את המזיק, ואין זה נס כי על ידי תפילתו ודאי יהרוג המזיק.

צא ולמד מדבריו הנוראים של השיטה מקובצת במסכת כתובות (קד) בשם רש"י (מהד"ק) על מה שאמרו שם בגמרא שבשעה שנפטר רבי אמרו שכל מי שיאמר שרבי נפטר יזקר בחרב, שהטעם שאמרו כך, משום שאילו יהיו יודעים כולם שמת רבי לא ימשיכו להתפלל עליו שיחיה ולא ימות, כי על תחיית המתים לא יהיו מתפללים ומבקשים רחמים, לכך אמר שאפילו אם רבי מת ולא ידעו שמת, ימשיכו להתפלל עליו בחזקת שהוא חי כדי שיחיה בתפילתם!

ובספר מעבירין את רוע הגזירה (עמ"פ פ"ט) כתב שמכאן סמך למה שמענו מהגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל משגיח דיישיבת "חרון" שהסבא מסלכודקה זצ"ל היה נוהג להתפלל בכל עוז אף כשגמרו הדבר אצל הרופאים ונלתה כל תקוה, ולא היה אצלו חילוק כלל בין מחלה למחלה ובין חולה לחולה, ושכך היה מרגל'א בפומייהו דבני הישיבה "דהסבא מוציא מוציא מציפורני מלאך המות".

ואם נתבונן קצת, נראה שרוב ככל עבודת הימים הנוראים שאנו מבקשים על חיים ופרנסה וכל טוב זה על ידי תפילה, כפי שתיקנו ויסדו הקדמונים, והוסיפו לנו בתפילת עשרת ימי תשובה כמה וכמה בקשות ותחינות, ולבקש על חיים ובריאות וחתומה טובה וכלכלה טובה וכל כיוצא בזה. וגם עיקר עבודתנו בעצם ימי ראש השנה ויום הכיפורים היא בתפילה.

וראיתי דמביאים עוד במעלת כח התפילה מדבריו המופלאים של התרגום יונתן בן עוזיאל בתחילת פרשת התוכחה (דברים כ"ח, ט') שבשעה שהחל משה רבינו לומר את התוכחה, צווחו האבות הקדושים מקבריהם "שמא יחובו בנינו ויעשה בהם כליה ולא יהיו זכיותינו מניגות עליהם ולא יהיה אדם שיקום ויתפלל עליהם", ומבואר כאן דבר נורא שאפי" אם יחובו עד כדי שזכות האבות הקדושים לא תעזור להגן עליהם, מכל מקום תפילת אדם יחיד יכולה לעזור להגן על כלל ישראל.

והנה מצינו עוד במסכת עירובין (נה) שדרש אבדימי בר חמא בר דוסא תמי דכתיב (דברים ל') "לא בשמים היא ולא מעבר לים היא", שאם בשמים היא צריך אתה היית לעלות אחריה. וכך אנו מוצאים במדרש (דברים רבה מכת"י) שאפילו אם היו אומרים לך עשה סלמנות ועלה לשמים ולמד תורה אתה ראוי לעלות, כל שכן שיש לך ללמוד בזמן שאין אתה עולה. ומקשים העולם שאם אכן היתה התורה בשמים היאך היה האדם יכול לעלות אחריה לשמים וללמודה שם?

ותירץ הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל בספרו נפש שמשון (התורה וקניניה עמ"פ מ"א) שאילו היתה התורה בשמים בכל בוקר היינו צריכים לברך אשר קדשנו במצותיו וציונו לעלות לשמים, ולהתפלל על כך מרבש"ע שיעזרו לעלות לשמים להשיג את התורה וללמודה שם, והכל בכח התפילה.

הרמב"ם שסובר שחייב לכבד אב רשע, מפני שאם ביזה את אביו, ואחר כך עשה אביו תשובה, הרי תשובתו מועילה למפרע, ובנו שביזהו חוטא למפרע במה שביזהו, ולכן סובר הרמב"ם שאסור לבזות אביו רשע שמא בעתיד יעשה תשובה. אך רק אחרי שמת אביו ברישעו מותר לבזותו, כחזקיהו מלך יהודה במסכת סנהדרין (מ), [ועיין בזה בכרם יוסף מגילה עמ' קע"ט]. ולפי זה מיושבים היטב דברי רש"י, שמכל מקום כיון שלבסוף חזר תרח בתשובה, היה שייך למפרע חיוב מצות כבוד אב בתרח.

יישוב ד' - יש אומרים שאין חיוב לכבד אביו רשע אבל אסור לבזותו

מתחילה סברתי ליישב בפשיטות שמה שהתיר רש"י, היינו דוקא שלא לכבד אביו רשע, אבל לא התיר לבזותו, ובודאי בזה יודה לאסור.

וכן מצאתי הלום להגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א בספרו **חכמה ודעת** (נפשטן עמ"פ ט"ז) שכתב ליישב כאמור, והוסיף שכן מוכח משיטת הטור (יור"ד סימן ר"מ) שסובר שאין חיוב לכבד אביו רשע, ומכל מקום במקום אחר (סימן מ"א) העתיק דברי הרמב"ם (נה) ממ"ס פ"ה) דבאביו רשע גמור אסור לבזותו, ולפי זה מיושב שהיה אסור לאברהם לעזוב את תרח לבדו אלמלי שנצטוו על כך, שזה שמניחו כך והולך, אין לך בזיון גדול מזה.

אך האמת שלכאוי אי אפשר לפרש כן, כי בדברי רש"י בסנהדרין (מ), נראה שסובר שבאביו רשע מותר גם לבזותו, גבי חזקיהו המלך. ע"ש.

וכן נראה להדיא מדברי **התוספות** ביבמות (כז: ד"ה כעשה משופה), ומהריטב"א (מסכת יב), שלאביו רשע הבן נעשה שליח בית דין להכותו ולקלקלתו, ומבואר מזה שלדעת הריטב"א מותר אפילו לבזות את אביו אם ח"ו הוא רשע.

יישוב ה' - הקדים הכתוב רק מפני מראית העין

אפשר ליישב בפשיטות שרק מפני מראית העין הקדימה תורה מיתתו של תרח ליציאתו של אברהם שלא יאמרו שהניחו ויצא, אבל מצד ההלכה לא היה מחוייב בכבוד אביו תרח כיון שהיה רשע. וכן משמע מרש"י כאן שכתב "שלא יהיה הדבר מפורסם לכל ויאמרו", כי גם לדעת רש"י שאין חיוב לכבד אביו רשע לא כולם בקיאים בהלכה זו.

וכעין מה שמצינו שמפני שלציני הדור היו אומרים מאבימלך נתעברה שרה צר הקב"ה קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם (רש"י נלאשית כ"ה י"ט).

צא ולמד ממה שביאר הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו **יערות דבש** (מ"ג דרשה י"א) שאף לדעת הרמב"ם שפסק שחייב לכבד אביו רשע, היינו דוקא מפני מראית העין לפי שאין הכל יודעין שהוא רשע, ולפי זה אתי שפיר.

ויש לחזק תירוץ זה על פי מה שכתב המהר"ל שבלאו הכי לא היה אברהם מחוייב מעיקר הדין בכבוד אביו תרח כיון שנתגייר דאז הוי כקטן שנולד, וכתב לפשוט בזה את ספיקו של החת"ס שמכאן המקור שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי.

וכן נראה מדברי הרמב"ם (פ"ה מה"ל ממ"ס ה"ל י"א) שכתב, הגר אסור לקלל אביו הגוי להכותו ולבזוהו כדי שלא יאמרו בא מקדושה חמורה לקדושה קלה שהרי זה מבזה אביו, אלא נוהג בו מקצת כבוד. ומשמע כאמור שמעיקר הדין אין חיוב על הגר לכבד אביו.

וכן יש להוסיף ולומר כאן, שהקדימה תורה מיתתו של תרח ליציאתו של אברהם, שלא יאמרו בא מקדושה חמורה לקדושה קלה, והיינו מפני מראית העין.

מערכת "אשכול יוסף" שע"י מכון "כרם יוסף"

ומוסדות "אור התורה" בישראל

keremyosef@okmail.co.il

ניתן לקבל את העלון ישירות למייל

שלח בקשה לדוא"ל של המערכת

[המאושר ע"י גדולי שליט"א]

© השירות ללא תשלום לזיכוי הרבים ©

מוקדש להצלחת ידידנו היקר והנעלה
אוצר כלי חמדה מזכה הרבים

ידידנו רבי יוסף ישי הי"ו

ימלא הקב"ה כל משאלות ליבו לטובה
ולברכה, ברוחניות ובגשמיות, אורך ימים
בימינה בשמאלה עושר וכבוד וכל טוב